Gemeente Amsterdam

Raadsinformatiebrief

Aan:	De leden van de gemeenteraad van Amsterdam
Datum	
Portefeuille(s)	Openbare Orde en Veiligheid
Portefeuillehouder(s):	Femke Halsema, burgemeester
Behandeld door	secretariaatoov@amsterdam.nl
Onderwerp	Voortgangsbrief programma Radicalisering en Extremisme, najaar 2025

Geachte leden van de gemeenteraad,

Voor u ligt de jaarlijkse voortgangsbrief van het programma radicalisering en extremisme. Deze brief beschrijft de belangrijkste trends en ontwikkelingen op het gebied van spanningen, radicalisering en extremisme en statelijke inmenging. Daarnaast nemen we u mee in de voortgang van het programma. Het uitvoeringsplan wat u vorig jaar heeft ontvangen is verder geïmplementeerd en is nu de staande praktijk, per actielijn worden de belangrijkste resultaten beschreven. De dreiging van extremistisch geweld komt uit verschillende ideologische stromingen en extremistische narratieven zijn continu in ontwikkeling. Dit vraagt om een stevig en wendbaar programma, wat hier adequaat op in kan spelen.

1. Trends en ontwikkelingen

Hieronder schetsen we de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van spanningen, radicalisering en extremisme en statelijke inmenging. Een uitgebreidere beschrijving is te vinden in het informatiebeeld (bijlage 1) waarvoor diverse bronnen en partners worden geraadpleegd. De inzet van het programma is gebaseerd op het informatiebeeld, zodat we zo goed mogelijk inspelen op wat er speelt in de stad.

Het dreigingsniveau wordt door de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) gehandhaafd op niveau 4, wat betekent dat de kans op een terroristische aanslag reëel is. Dit is het geval sinds december 2023 en is het gevolg van een combinatie van factoren: jihadistische groeperingen zoals IS slagen er nog steeds in personen te mobiliseren om een aanslag te plegen en de dreiging vanuit rechtsextremisme en anti-institutioneel extremisme is onverminderd. Al langer zien we dat personen die radicaliseren veelal geen vastomlijnde ideologie aanhangen, maar zelf een ideologie samenstellen vanuit verschillende extremistische opvattingen. Dit wordt ook wel *knip-en-plak* of *saladebar* ideologie genoemd. Deze trend zet door, wat maakt dat de klassieke indeling in rechts-, links, -religieus en anti-institutioneel extremisme steeds meer aan relevantie inboet.

Een fenomeen dat recentelijk meer aandacht heeft gekregen en hierbij aansluit is het ‘nihilistisch gewelddadig extremisme’. Waarbij een geweldsfascinatie, soms in combinatie met occultisme, samengaat met haat tegen specifieke groepen. Dit speelt zich met name online af, waardoor het buiten het zicht blijft van professionals en de directe omgeving.

Maatschappelijke onrust en spanningen
Spanningen rondom buitenlandse conflicten, tussen burgers en tussen de overheid en burgers vragen steeds meer aandacht. Dit krijgen we niet alleen terug van professionals, maar is ook terug te zien in het stijgende aantal meldingen en adviesvragen bij het Steunpunt en in de casuïstiek in de persoonsgerichte aanpak. De weerslag van internationale conflicten op Amsterdam is groot. De vernietigende oorlog in Gaza heeft een grote impact op de stad; veel mensen geven op democratische wijze uiting aan de onmacht die zij voelen bijvoorbeeld door te demonstreren. We zien echter dat het uitblijven van een einde aan de verschrikkingen maakt dat er een verharding optreedt. Dit vertaalt zich in meer 'wet-overschrijdend activisme' zoals bekladdingen en vernielingen van zowel symbolische als religieuze objecten. Ook de gebeurtenissen rondom de wedstrijd tussen Ajax en Maccabi Tel Aviv kunnen in deze context geplaatst worden. Het geweld gedurende de nacht, alsmede de nasleep in de dagen erna hebben diepe sporen nagelaten en gezorgd voor grote onveiligheidsgevoelens bij zowel Joodse als Islamitische Amsterdammers.[1]

Statelijke inmenging
Statelijke inmenging is volgens de NCTV sterk aanwezig. Het aantal landen dat dergelijke methodes inzet lijkt toe te nemen.[2] We zien dat buitenlandse overheden invloed proberen uit te oefenen op Amsterdammers en organisaties die hier zijn gevestigd. Bij het Steunpunt zijn in het afgelopen jaar een aantal meldingen binnengekomen die gaan over statelijke inmenging. Het gaat om zeer diverse situaties waarbij er sprake is van intimidatie uit bijvoorbeeld Turkije en Iran. Tevens zijn er zachte signalen bekend die niet hebben geleid tot een melding bij het Steunpunt, maar wel een indicatie geven van de problematiek. Deze signalen spelen zich af binnen het maatschappelijk middenveld, bijvoorbeeld vanuit een stichting die zich inzet voor dissidenten en groepen die regelmatig demonstreren tegen een buitenlandse overheid. Het is bekend dat de drempel voor slachtoffers om zich te melden hoog is. Uit angst voor de eigen veiligheid of omdat zij instituties niet vertrouwen.

2. Online radicalisering

Al jarenlang is de online radicalisering van met name jongeren een grote zorg. Jongeren komen via sociale media, gamingomgevingen en chatgroepen in aanraking met extremistische content en gelijkgestemden. Dit proces verloopt snel en vaak buiten het zicht van autoriteiten. Met name bij jihadistisch en rechts-extremistisch gedachtegoed zien we een sterke verjonging. Jonge jongens worden in korte tijd gemobiliseerd en sluiten zich aan bij internationale online netwerken, waarin oudere en jongere generaties elkaar ontmoeten. Voor de jongere groepen is het online domein vaak de enige plek van contact. De dynamiek binnen deze netwerken zorgt ervoor dat radicale uitingen snel worden verspreid en geweldsfascinatie wordt gevoed. In april van dit jaar zijn door heel Nederland, alsmede in Amsterdam, veertien personen gearresteerd omdat zij via TikTok anderen zouden hebben aangespoord om terroristische misdrijven te plegen. Een deel van deze groep is minderjarig.

[1] Het informatiebeeld gaat uitgebreider in op de onveiligheidsgevoelens, conform toezegging TA2024-001597 uit de commissievergadering van 20 maart 2024.
[2] Zie voor meer informatie het Dreigingsbeeld Statelijke Actoren (DBSA) 2025 | Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid

De gemeente of professionals uit het sociaal domein hebben geen bevoegdheid om aan online vroegsignalering te doen. Dit is voorbehouden aan de veiligheidsdiensten, waardoor personen vaak pas in beeld komen als er al strafbare feiten zijn gepleegd. Het programma richt zich daarom op het stimuleren van het gesprek over online gedrag van jongeren en de risico's van online radicalisering via zowel de directe omgeving als professionals, en onderzoeken we welke interventies bijdragen aan de weerbaarheid tegen dit soort content.

3. Vrouwenhaat, lhbtiqa+-haat en de incel-ideologie

Uw raad heeft vorig jaar een motie aangenomen waarin het college werd verzocht na te gaan of er binnen het programma voldoende aandacht is voor vrouwenhaat, lhbtiqa+-haat en de incel-ideologie. Haat tegen specifieke groepen is vrijwel altijd onderdeel van extremistische overtuigingen. In zowel het rechtsextremisme, het anti-institutioneel extremisme als in het islamitisch extremisme komen narratieven van vrouwenhaat, lhbtiqa+-haat en het incel-gedachtegoed terug. Dit geldt ook voor de eerder genoemde knip-en-plak ideologieën. Bij signalen van mogelijk extremisme, al dan niet in combinatie met vrouwenhaat of haat richting andere bevolkingsgroepen, kunnen personen worden opgenomen in de iPGA-R. Zo ook als iemand vanuit incel-overtuigingen een risico vormt op geweld.

Het staat vast dat hier een maatschappelijke opgave ligt die verder reikt dan het perspectief van radicalisering en extremisme. Ondanks dat het meeste geweld tegen vrouwen niet voortkomt uit een extremistische ideologie zien we in online 'haatbubbels' overlap tussen wat de 'manosfeer' genoemd wordt en extremistische content. Bovenal, het dehumaniseren van groepen of vernederen van vrouwen, ongeacht of het onderdeel is van een ideologisch kader, kan leiden tot geweld. Daarom worden deze onderwerpen meegenomen in alle voorlichtingen die vanuit het programma worden gegeven. Momenteel is er veel beweging gaande op dit thema en worden verschillende initiatieven ontwikkeld. In samenspraak met andere betrokken afdelingen bekijken we waar een bijdrage kunnen leveren.

Tot slot heeft uw raad tevens verzocht uit te zoeken hoe het Verenigd Koninkrijk (VK) omgaat met vrouwenhaat. Uit navraag bij de NCTV blijkt dat het VK niet alle vormen van vrouwenhaat als extremisme zal behandelen, maar slechts wanneer er sprake is van een ideologische component. Ook zij zien vrouwenhaat als een breed begrip waar meerdere fenomenen onder geschaard kunnen, waar bij sommige fenomenen (zoals femicide) meestal sprake lijkt van een persoonlijk motief in plaats van een achterliggende extremistische ideologie. Voorbeelden waar zij wel een link zien met extremisme zijn *incels*, *pick-up artists* en *men's rights activists*. Dit is in lijn met het Amsterdamse perspectief.

4. Inzet van het programma

In het uitvoeringsplan dat u vorig jaar heeft ontvangen (zie bijlage 2) zijn vier actielijnen beschreven waarmee we de diverse opgaves van spanningen, radicalisering en extremisme willen aanpakken.

4.1 Inzet op beginnende radicalisering via het sociaal domein

Vroegtijdig signaleren en laagdrempelige ondersteuning door de juiste personen helpt verdere radicalisering voorkomen. We benaderen het vraagstuk dus zo veel mogelijk via het sociaal domein. Het Steunpunt Spanningen en Radicalisering fungeert hierin als startpunt voor de advisering aan professionals, de beoordeling voor instroom in de persoonsgerichte aanpak, het vergroten van de bewustwording van diverse thema's onder professionals en alle kennisactiviteiten die het programma uitvoert. Een mooi resultaat van afgelopen jaar is dat het aantal professionals dat contact heeft opgenomen met het steunpunt is toegenomen. Dit betekent dat het Steunpunt wordt gevonden en de drempel lager is geworden. De meeste meldingen en adviesvragen kunnen afgedaan worden met een advies en handelingsperspectief of een doorverwijzing, en leiden niet tot opname in de persoonsgerichte aanpak.

We zien een groeiende behoefte bij professionals aan kennis en handvatten over polarisatie en radicalisering. Hier voorzien we in door advies vanuit het steunpunt en allerlei kennisactiviteiten en -producten aan te bieden zoals workshops, trainingen, masterclasses en informatiebladen. Afgelopen jaar hebben een kleine duizend professionals gebruik gemaakt van ons kennisaanbod. Hierbij besteden we extra aandacht aan online radicalisering: we bieden professionals handvatten om het gesprek over online gedrag te voeren en leiden ze op om de mechanismen achter online radicalisering te begrijpen en signalen te herkennen.

Afronding pilot gericht op 'soevereine' gedachtegoed

Eind 2024 is het programma een pilot gestart om de bewustwording over deze problematiek in de stad te vergroten, en een expertpoule van verschillende soorten professionals uit het sociaal domein op te leiden die in staat is de verbinding met deze doelgroep te tot stand te brengen en te behouden. In het afgelopen jaar zijn diverse trainingen en voorlichtingen gegeven over het soevereine gedachtegoed en is een informatieblad ontwikkeld. Hierdoor weten professionals het Steunpunt beter te vinden wanneer zij signalen tegenkomen van het soevereine gedachtegoed. De afgelopen tijd heeft het Steunpunt meerdere keren geadviseerd in situaties waar sprake was van soevereine denkbeelden. De insteek hierbij is dat we willen voorkomen dat Amsterdammers verder in de problemen raken omdat zij bijvoorbeeld geen huur of belastingen betalen.

De pilot heeft geleid tot een duurzame samenwerking met betrokken partners waarbij we hebben willen voorkomen dat de personen waar het om gaat, worden benaderd vanuit het veiligheidsperspectief. Het programma blijft daarom inzetten op de bewustwording en de advisering van professionals. De partners vanuit het sociaal domein zijn als eerste aan zet om met soevereinen in gesprek te gaan en ondersteuning te bieden bij problemen die ontstaan als gevolg van het gedachtegoed.

4.2 Verminderen van het risico op gewelddadig extremistisch gedrag

Onderdeel van elk extremistisch narratief is, in meer of mindere mate, dat geweld gerechtvaardigd is om de extremistische idealen te bereiken. Dergelijk geweld heeft een grote impact op de samenleving. Bij een zeer klein aantal Amsterdammers is dit aan de orde – zij

kunnen worden opgenomen in de integrale Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering (iPGA-R).[3] De iPGA-R is een aanpak op het snijvlak van veiligheid en zorg, het doel is het verminderen van het risico op geweld vanuit extremistisch gedachtegoed bij personen.

Het aantal personen in iPGA-R is stabiel; er stromen ongeveer evenveel personen in als uit. Op de peildatum van het informatiebeeld waren er vijftien personen opgenomen in de iPGA-R; de jongste is zeventien jaar, de oudste persoon is 42 jaar. Zes personen zijn op de peildatum gedetineerd. Het gaat om elf mannen en vier vrouwen. Van de vijftien personen zijn tien personen opgenomen wegens islamitisch extremisme, drie personen wegens rechtsextremisme, één persoon wegens anti-institutioneel extremisme en één persoon wegens overig extremisme. Alle verschillende profielen die uit dossieranalyse naar voren komen ('de verwarde eenling', 'de veroordeelde Syriëganger', 'de online extremist' en 'de actievoerende extremist') zien we terug in de casuïstiek.

Wet PARTA en afspraken over verstrekking van persoonsgegevens
Per 1 juli 2025 is de Wet gegevensverwerking Persoonsgerichte aanpak radicalisering en terroristische activiteiten (PARTA) in werking getreden. Met deze wet heeft de burgemeester een wettelijke taak gekregen om het casusoverleg in te richten en uit te voeren. Voor Amsterdam verandert er niets, de wet codificeert de huidige praktijk van de iPGA-R en biedt een juridische grondslag voor gegevensuitwisseling in een casus. Hiervoor werkte het samenwerkingsverband met een convenant, dit wordt nu herzien. De wet biedt daarbij aanvullende waarborgen voor de bescherming van persoonsgegevens van personen in de iPGA-R, zoals de toepassing van privacy-audits en het instellen van een landelijke rechtmatigheidsadviescommissie. In de iPGA-R is steeds aandacht voor het verder verbeteren van de uitwisseling van informatie tussen de partners en de waarborgen voor de bescherming van de belangen van de personen in de aanpak. Daarom werken we nu, conform aanbeveling van de commissie van onderzoek, aan verbeterd overzicht van de verwerking van persoonsgegevens door de kernpartners.

4.3 Ondersteunen van slachtoffers
Zoals vorig jaar aangegeven is het programma gestart met een pilot gericht op het ondersteunen van slachtoffers van statelijke inmenging.[4] Aanleiding voor de pilot was de toenemende aandacht voor dit fenomeen en het ontbreken van een centrale plek voor signalen. Voor zaken als spionageactiviteiten om toegang te krijgen tot schaarse kennis of technologieën, hackers inzetten om grote aantallen persoonsgegevens buit te maken of het beschermen van vitale infrastructuren zijn we afhankelijk van de veiligheidsdiensten. Echter, naast deze acute dreigingen proberen landen ook invloed uit te oefenen op de Nederlandse samenleving. Dit gaat vaak geheim en stelselmatig. Deze bemoeienis van andere landen met

[3] Het samenwerkingsverband bestaat uit politie, het Openbaar Ministerie, Reclassering Nederland, Raad voor de Kinderbescherming en de gemeentelijke afdelingen Openbare Orde en Veiligheid, de GGD en WPI.

[4] Voorheen werd gesproken van 'ongewenste buitenlandse inmenging'. In lijn met de landelijke veiligheidspartners gebruiken we nu de term 'statelijke inmenging'.

de gang van zaken in Nederland bijvoorbeeld bedoeld zijn om dissidenten de mond te snoeren, de beeldvorming over het land van herkomst aan te passen of voor financieel gewin.

De pilot richt zich specifiek op het ondersteunen van slachtoffers van statelijke inmenging. We spreken van slachtoffers van statelijke inmenging wanneer er sprake is van intimidatie en/of bedreiging van een persoon of organisatie in Amsterdam (of diens omgeving), vanuit het buitenland, wegens diens politieke en/of maatschappelijke opvattingen, of, om hen te bewegen iets te doen of te laten in het belang van een ander land.
De pilot is opgebouwd via de volgende actielijnen:

1. Vergroten van de bewustwording onder professionals
2. Opbouwen en versterken kennispositie
3. Advies geven vanuit het Steunpunt
4. Coördinatie ondersteuning slachtoffers

Voorlopige resultaten
De afgelopen maanden is geïnvesteerd in de samenwerking met een aantal partnerorganisaties, te weten de politie, WPI, VluchtelingenWerk en programma Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden van de directie WPI. Er is een informatieblad opgesteld dat is verspreid onder professionals. De voorlichting die door het programma is ontwikkeld wordt de komende maanden gegeven bij verschillende organisaties. Tot nu toe zijn er bij het Steunpunt ongeveer een tiental meldingen binnengekomen die gaan over statelijke inmenging uit bijvoorbeeld Turkije of Iran. De aard van de meldingen is zeer divers; van intimidatie van individuele personen tot stichtingen die zich beperkt voelen bij het uitvoeren van activiteiten of vrezen voor hun veiligheid of dat van hun omgeving. Ondanks dat het een complex en ongrijpbaar onderwerp is constateren we dat professionals ons steeds beter weten te vinden, en dat er behoefte is aan meer informatie over dit thema. Bij de behandeling van casuïstiek gaan we uit van het verhaal van de persoon en bekijken we met de partners waar ondersteuning mogelijk is. We merken dat personen blij zijn dat er naar ze wordt geluisterd, ze serieus genomen worden en hun ervaringen worden erkend. Slachtoffers geven hiernaast aan blij te zijn met de aandacht voor dit fenomeen. Doordat de gemeente en politie intensief samenwerken komen signalen sneller op de juiste plek terecht en kunnen eventuele knelpunten eerder worden opgemerkt. We hebben veel contact met landelijke en lokale partners én met experts om kennis en ervaringen uit te wisselen en benutten dit voor onze kennispositie en dienstverlening. We informeren u na afloop van de pilot over de resultaten.

4.4 Versterken democratische veerkracht

Het programma ziet democratische veerkracht als barrière voor polarisatie, radicalisering en extremisme. Het voorkomt dat spanningen tot incidenten en gewelddadigheden leiden en dat extremistische ideologieën voet aan de grond krijgen en dat extremistische ideeën genormaliseerd worden. We adviseren professionals over spanningen of polarisatie en bieden voorlichtingen aan. We zoeken de samenwerking op met organisaties die aan de lat staan om de democratische veerkracht te versterken en adviseren en ondersteunen hen hierbij. Een groot deel van het werk en de activiteiten die vanuit deze pijler worden uitgevoerd vindt plaats in de stadsdelen in samenwerking met de sociale basis. Ieder stadsdeel heeft een eigen uitvoeringsplan waarmee recht gedaan wordt aan de verschillen wijze waarop de problematiek zich manifesteert. De onderstaande voorbeelden zijn activiteiten die stadsbreed zijn ontwikkeld.

Afronding Under Pressure
De pilot "Under Pressure" is inmiddels succesvol afgerond. In totaal zijn 24 klassen op 11 verschillende scholen bewust gemaakt van de aanwezigheid van desinformatie en extremistische content op sociale media. Uit de evaluatie blijkt dat leerlingen bewuster zijn van het feit dat zij niet zelf volledig controle hebben over wat ze te zien krijgen, omdat veel van de content gestuurd wordt door het algoritme van sociale media, en dat nieuws op sociale media niet altijd betrouwbaar is. Tevens hebben zij begrip opgedaan van de mechanismen achter nepnieuws. De resultaten zijn positief, het programma is met verschillende afdelingen van de gemeente in gesprek over continuering van het aanbod.

Handelingskader voor jongerenwerkers
Het programma heeft begin 2025 Stijn Sieckelink en Annebregt Dijkman gevraagd een handelingskader te ontwikkelen voor jongerenwerkers in Amsterdam en dit in een praktijksessie over te brengen aan jeugd- en jongerenwerkers. De directe aanleiding was de onrust in de stad na de wedstrijd Ajax – Maccabi Tel Aviv. Het kader is bedoeld om handvatten te bieden bij het omgaan met maatschappelijke spanningen en de persoonlijke dilemma's die jongerenwerkers hierin kunnen tegenkomen.

Doorontwikkeling Draaiboek Vrede
Draaiboek Vrede is het instrument waarmee sentimenten en signalen van maatschappelijke onrust en ongeregeldheden intensief worden opgehaald binnen gemeentelijke directies en uitvoerende partners en waar vanuit de opvolging wordt gecoördineerd. Het is een belangrijk middel om snel te kunnen schakelen wanneer het broeit in de stad, en te zorgen voor de-escalatie. Juist in tijden van maatschappelijke onrust is het goed om dit soort instrumenten tegen het licht te houden en te kijken waar het mogelijk verbeterd kan worden. Daarom is een externe partij gevraagd alle betrokken organisaties, zowel binnen als buiten de gemeente, te vragen naar hun ervaringen en ideeën voor verbetering. Komende periode gebruiken we de opgedane inzichten om het Draaiboek verder te versterken. Zodat iedereen, van politie tot jongerenwerker tot buurtouders, hoe zij het beste hun rol kunnen pakken wanneer het draaiboek geactiveerd wordt.

5. Tot slot
Spanningen, radicalisering en extremisme bedreigen de democratische rechtsorde en daarmee onze vrije samenleving. Ze staan haaks op het type samenleving die we in Amsterdam willen. Met de inzet van het programma kunnen we een belangrijke rol spelen in het weerbaar maken van de stad tegen spanningen, radicalisering en extremisme. We zetten onze kennis, expertise en netwerk in om met de juiste partners de stad veerkrachtiger en bestand tegen ingrijpende gebeurtenissen te maken. We zorgen voor expertise binnen organisaties en investeren in duurzame samenwerking. We helpen professionals omgaan met ingewikkelde situaties en helpen hen de juiste manier te vinden om met Amsterdammers in gesprek te blijven en ondersteuning te bieden. We verminderen het risico op extremistisch geweld, maar hebben ook aandacht voor slachtoffers. Zo dragen we bij aan een stad waarin onze vrijheid en democratische waarden worden beschermd. Het doel is niet een stad zonder spanning of conflict, wel een stad waar we dit zo veel mogelijk vreedzaam beslechten.

Met vriendelijke groet,
Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

Femke Halsema
burgemeester

Bijlagen

1. *Informatiebeeld spanningen, radicalisering en extremisme (peildatum: 1 juli 2025)*
2. uitvoeringsplan_spanningen_radicalisering_en_extremisme.pdf *(2024)*